

שנת התש"ע

הישיבה השלוש מאות ושלוש עשרה (שיג)

ביום כ"ה בטבת התש"ע (11 בינואר 2010) בשעה 13:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, עוזי אורנן, שולמית אליצור, יהושע בלאו, יעקב בן-טולילה, משה בראשר (י"ר), יוחנן ברויאר, אהרן דותן, עמינדב דיקמן, אבי הורביץ, שמעון זנדבנק, אפרים חזן, אברהם טל, דוד טלשיר, יוסף יהלום, חיים כהן, קציעה כ"ץ, מרדכי מישור, אהרן ממון, שלמה נאה, שמא יהודה פרידמן, שמעון שרביט;
 החברים-היועצים יואל אליצור, סיריל אסלנוב, גיל הראבן, מרדכי כסלו, חיים סבתו, יוסף עופר, משה עסיס, משה פלורנטיין, דוד רוזנטל, עפרה תירוש-בקר;
 מנכ"לית האקדמיה תלי בן-יהודה, המזכירה המדעית רונית גדיש; יועצת השידור ברדיו ובטלוויזיה רות אלמגור-רמון; עובדי האקדמיה.
 אורחים: משפחת רצהבי.

- סדר היום:**
- א. דברי הערכה לפרופ' יהודה רצהבי ז"ל
 - ב. ברכות
 - ג. בחירות למנהלה והודעה
 - ד. דיווח על ישיבת הממשלה בי"ז בטבת תש"ע (3.1.2010)
 - ה. מילים בשימוש כללי
 - ו. דקדוק: שם המספר – השלמה

א. דברי הערכה לפרופ' יהודה רצהבי ז"ל

מ' בראשר: חברי האקדמיה, משפחת רצהבי הנכבדה, ובהם מדריכי בתנועת הנוער משכבר הימים יוסף בנימיני, אני מתכבד לפתוח את הישיבה השלוש מאות ושלוש עשרה של מליאת האקדמיה. בחלקה הראשון של הישיבה נשמע דברי הערכה לחברנו יהודה רצהבי, שהלך לעולמו בל' בשבט בשנה שעברה. רצהבי היה חבר פעיל באקדמיה. כל עוד יכול להגיע לכאן, לא החסיר ישיבה. מקום קבוע היה לו. אנו גם זוכרים בערגה את הערותיו המועילות לחומרים שהגיעו אליו מהוועדות השונות. נשמע את דברי אחד מתלמידיו, האד' אפרים חזן, ויוסיף דברים אחריו האד' בלאו.

א' חזן: כבוד נשיא האקדמיה, חברי האקדמיה, הגברת רצהבי הנכבדה, משפחת רצהבי היקרה, ידידים ומוקירים, בשבת זו ימלאו אחד-עשר חודשים להסתלקותו של פרופ' יהודה רצהבי, וזה מועד ראוי לומר דברי הערכה לאישיותו הדגולה.

פרופ' רצהבי נולד בתימן בשנת תרע"ז (1917), והיה בן שבע כשעלה לארץ-ישראל עם הוריו. את חינוכו ותלמודו רכש בבתי הספר "תלמוד תורה לתימנים", "תחכמוני", "בלפור" ו"השכלה" בתל-אביב של אותם הימים, שם נשתקעה משפחתו. את השכלתו האקדמית קנה באוניברסיטה העברית בשפה וספרות ערבית, ספרות עברית ומקרא בשנים תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939) והוסמך לתואר מ"א. מפרוץ מלחמת העולם השנייה ועד קום המדינה פעל בשירות ההגנה, ומשנת תש"ח (1948) ועד תשכ"ב (1962) שירת במשרד הביטחון. בשנת תשכ"ד (1964) נתמנה למרצה לספרות ימי הביניים ולספרות ערבית-יהודית באוניברסיטת בר-אילן, לימד בה קרוב לארבעים שנה - עד גיל 85 - והיה לפרופסור מן המניין. כמו כן הרצה באוניברסיטת תל-אביב ובאוניברסיטה העברית בירושלים, והיה חבר האקדמיה ללשון העברית.

בחמישה תחומי מחקר עיקריים עסק קרוב לשישים שנה: חקר כתבי רבי סעדיה גאון, שאותו העריך מאוד; ספרות ימי הביניים הערבית והיהודית; חקר משווה בין שירת תור הזהב העברית בספרד לשירה הערבית; עיוני לשון בשירה העברית; ומורשת יהדות תימן לענפיה, תחום שבו היה ראש וראשון. בכל אחד מתחומים אלה זקף לזכותו מאמרי יסוד, גילויים חדשים, מהדורות מדעיות ראשוניות ודברי עיון ומחקר.

מחקריו של רצהבי משמשים מסד לכל דיון בחקר השירה העברית של ימי הביניים ונתנו לו מקום של כבוד בין מעצבי פניו של המקצוע. יצירותיהם של ר' יהודה הלוי ור' שלמה אבן גבירול, שני הגדולים במשוררי תור הזהב בספרד, זכו למחקרים חשובים, ומאמריו על יצירתם ועל הרקע האישי שלהם האירו פינות רבות. מחקריו יסוד ייחד כאמור לזיקה בין השירה העברית לשירה הערבית, והם מקיפים נושאים מגוונים - משירי תפוחים ושירי פרחים ועד לשירת הפרישות, הזקנה והמוות. תשומת לב מיוחדת הקדיש להשפעות השונות של אמרות, מאמרים, סיפורים, פתגמים ומשלים ערביים על יצירות יהודיות בספרד של ימי הביניים.

מן השפע הרב הזה יצא לאור ספרו האחרון "מוטיבים שאולים בספרות ישראל" קצת מעל שנה לפני פטירתו. כל הזמן היה דוחק בהוצאה - "אני רוצה לראות בספר הזה", אמר. ובאמת הספר הזה הוא ספר יסוד ואבן פינה לכל דבר. וכך מעיד המחבר על ספרו: "כתלמידו של ר' דוד ילין ז"ל, שהעמיד את פרשנות שירת החול הספרדית על המקרא ועל שירת ערב, שיוויתי לנגד עיניי, מאז שלחתי ידי בחקר נושא זה, שני מקורות אלו. לשם כך היפכתי עשרות שנים בספרות הערבית של ימי הביניים, כדי לחשוף את המוטיבים הערביים שמשוררי ישראל שיקעו ביצירתם בכל הסוגות. את פרי מחקריו פרסמתי לרוב בכתבי עת אקדמיים. מגמתו במחקריו הייתה לסייע לקוראי השירה לעכל את השאלות הערביות שבהן נתקלו, ומקצתן אינן נהירות די הצורך. משרבו המקבילות הערביות והגיעו למאות גמרתי אומר לרכזן בחיבור אחד ולהסדירן בסדר א"ב. בכך יוקל על הקורא למצוא את מבוקשו לפי המפתח המפורט שבסוף הספר. בגוף החיבור מוגש כל מוטיב בדוגמאות עבריות ובצדן מקבילותיהן הערביות. לשם הארת המוטיב הדגמתיו בכמה מובאות משל משוררי ישראל מכאן ומשל משוררי ערב מכאן."

ועוד אין לשכוח את עשרות הפיוטים, השירים הנעלמים שהוציא פרופ' רצהבי לאור בפעם הראשונה והוסיף להם פירושים מאירי עיניים. מאמריו על לשון שירתנו בספרד מצטיינים בעומק רב ובידע נרחב ומציעים את התשתית למילונה של שירת ספרד. בעניין זה חשוב מאוד מאמרו "עיונים בדרכי שירתנו הספרדית" שהתפרסם בספר ברוך קורצווייל ונותן את המקורות שאליהם יש ללכת כדי לבנות את המילון הזה. ספרו "אוצר הלשון הערבית בתפסיר רס"ג" ומאמריו על יצירתו של רבי סעדיה גאון מקנים לו מקום של כבוד בין החוקרים החשובים גם בנושא זה.

תחום נכבד נוסף במחקריו של פרופ' רצהבי הוא שירת תימן, החל במהדורת המופת שהכין לספר המוסר – מחברות ר' זכריה אל-צ'אהרי, בן תימן, וכלה במאמרים שונים על שירת תימן. הוא סלל דרכים חדשות לא רק בשירת תימן אלא גם במורשת השירה הספרדית במזרח ובצפון אפריקה, ובהן הלכו כל החוקרים העוסקים במורשת השירה הספרדית.

פרופ' רצהבי אינו רק חוקר בעל שיעור קומה שכתב מאות מאמרים, דברי עיון ומחקר והוציא מהדורות מדעיות לשוניות בתחומים שונים, אלא גם מורה שהקדיש את מרצו לספרי לימוד להוראת שירת ספרד בבתי הספר. אלה התקבלו בהתלהבות על ידי המורים ותרמו תרומה חשובה ביותר להוראת המקצוע. כל מי שלמד אתו חווה חוויה של לימוד אמתי אצל מורה היודע את מלאכתו לפרטי פרטיה.

בצד הכנת מהדורות וקובצי פיוטים לבתי הספר, קירב רצהבי לשירת ימי-הביניים את ציבור חובבי הספרות העברית בעזרת ילקוטים שונים לשירת ספרד, לשירת תימן ולשירת יהודי המזרח וצפון אפריקה.

כאיש ספרות פרץ רצהבי מעבר לגבולות ספרותנו הקדומה ושלוחותיה, וידיו רב לו גם בתחום הספרות העברית החדשה. כך הוא קנה את מקומו כחוקר מרכזי בשירה ובפיוט. בהישגיו אלה, וביותר באישיותו הצנועה, המלככת והמיוחדת קנה לו את אהבתם והערצתם של תלמידיו ושל חבריו.

משהו מאישיותו אני מבקש לשקף בדברים קצרים שכתב לחבריו במחלקה עם הפסקת ההוראה בגיל 85, וכך כתב: "אחיי ורעי, עם סיום עבודתי במחלקה מוצא אני לנכון לכתוב לכם דברי פרדה, כיאות לעבודה המשותפת של עשרות שנים. אפתח במשהו מתולדותיי: אבותיי ואבות-אבותיי מאות בשנים קדרים היו. מלאכה מפרכת זו חינכה את עובדיה לשלוש סגולות: חריצות, זריזות וזהירות, ומעל הכול – לענווה ולשפלות רוח. קדר, המגלגל כל היום בעפר, עומד לעיניו כל היום הכתוב: "כי עפר אתה ואל עפר תשוב". סגולות אלה ליוו אותי בכל שלבי חיי – בלימודים, בש"י ובשב"כ ואף בהוראה באוניברסיטאות בארץ. בהוראה שאפתי ככל האפשר להגיע לשלמות, ואף ראיתי ברכה במעשי ידיי בהוראה ובמחקר. חיבתי לשירת ספרד שורשה במחזור התפילה של יהודי תימן, המיוסד על פיוט תקופת הזוהר הספרדית ותקופת הגאונים שקדמה לה. בנעוריי הייתי מוצא את עצמי לאחר יום הכיפורים משנן עלי-פה פיוטים שנתחבבו עליי".

ובחתימת הדברים כתב פרופ' רצהבי: "בני תימן נוהגים לגלגל בפסוקים לענייני היום-יום. אף אני אחד מהם, פוסק פסוקים. הפסקת עבודתי חלה בשנת 85 לחיי. מאליו נפל לפי הכתוב מאיוב: "עד פה תבוא ולא תסיף". פה – פ"א ה"א – 85. פסוק זה לא

ישר בעיניי, כיוון שהוא משקף אותי בלבד ולא את הנהלת האוניברסיטה. בסוף מצאתי פסוק אחר המשקף את שני הצדדים: "פה להם ולא ידברו", וכמובן בנימה שונה: 'פ"ה להם ולא ידברו?' בזה ביטא את רצונו להמשיך לתרום כפי שעשה מנעוריו עד יום פטירתו. כך, בלשון בדיחותא, סיים ונפרד מאתנו בשנת תשס"ג, אז בן 85. לו הייתי ממציא מין גימטרייה תימנית כזאת, הייתי אומר שהוא היה מוכן לעסוק בהוראה על כף: על – עי"ן למ"ד – זה מאה; כ"ף זה גם מאה וגם עשרים.

תמיד רצה להספיק יותר, לנצל את הזמן ולהביא את דבריו ואת תורתו לפנינו. כך פעל מנעוריו עד יום פטירתו, וכך הכרתיו עת הגעתי לברא"ל: פרופ' רצהבי בעמלונתו. לפי דעתי, אולי שתיים-שלוש דקות הוציא בכל חייו לבטלה, אבל רבע שעה ודאי שלא. יהי זכרו ברוך.

' בלאו: משפחת רצהבי היקרה, האד' חזן תיאר תיאור כולל את מפעלו של יהודה ז"ל. אינני בא כאן אלא להוסיף קווים אחדים מנקודת ראות מיוחדת. לו הייתי נותן כותרת לדבריי, הייתי מכתיר אותם: זיכרונות על יהודה ועל ערבית יהודית.

אתאר לכם חמש תמונות של פגישות עמו הקשורות לערבית היהודית. בקיץ 1938 הגעתי עם משפחתי לארץ ישראל. קנינו שביתה בתל-אביב. מיד לאחר מכן, בחודש מרחשוון, החלו הלימודים באוניברסיטה העברית, ואני עליתי לירושלים כדי ללמוד בה ערבית. באותה עת היו ידיעותיי בערבית מצומצמות ביותר: ידעתי את הכתב ואת הדקדוק, אבל אוצר המילים היה לי זר כמעט לחלוטין. התחלתי ללמוד, וכעבור כשבועיים נכנסתי עם חבר ללימודים לאולם הקריאה בספרייה. שם הוא הכיר לי את יהודה, אשר למעשה כבר סיים את הלימודים. התחלנו מדברים, והוא החל לשוח לי על הערבית היהודית. כך גיליתי שאת הערבית היהודית כותבים באותיות עבריות. כדי להוכיח את דבריו הוא לקח אותי לאולם הקריאה של המכון ללימודי המזרח ושלף את "מורה נבוכים" בהוצאת שלמה מונק. זאת הייתה פגישתנו הראשונה.

הפגישה השנייה הייתה בשנת 1941 באחד משיעוריו של פרופ' בנעט הגדול, המורה של יהודה, שלי ושל כל אותו הדור. אותו שיעור היה שיעור בערבית יהודית, ואנחנו קראנו את "מורה נבוכים" – שוב בהוצאת שלמה מונק. והנה בעוד אנחנו קוראים, הופיע יהודה. הוא כאמור גמר זה מכבר את לימודיו, אבל הערבית היהודית עניינה אותו במיוחד ולכן בא. הוא נבדל מכולנו. אנחנו התקשינו לקרוא ערבית באותיות עבריות כי תמונת המילים עוד לא נחרטה בזיכרוננו. לעומת זאת יהודה קרא במהירות עצומה. אז שמעתי בפעם הראשונה קריאה מושלמת של ערבית יהודית.

התמונה השלישית היא במידה רבה תמונה וירטואלית. לא ראיתי את יהודה כמו עיניי, אבל דיוקנו הופיע לפניי. בשנת 1943 ישבתי עם פרופ' קוטשר ז"ל בחיפושיו אחר נושא לעבודת הדוקטורט. אז הציע לי קוטשר את ההצעה שאני מודה לו עליה עד היום הזה, לכתוב דקדוק של הערבית היהודית. והנה למשמע הצעתו עלה לנגד עיניי דיוקנו של יהודה. נזכרתי בקריאתו המושלמת, והשבתי לקוטשר שאני רוצה לנסות.

התמונה הבאה הייתה אחרי שנים רבות, בתחילת שנות השישים. באותו הזמן הצטרף חברי הדגול מאיר קיסטר להוראה באוניברסיטה בחוג לערבית. קיסטר, ואני בעקבותיו,

ניסינו להחזיר ללימודים את חברינו שלמדו אתנו אך לא סיימו את לימודיהם. וזאת יש לדעת: בזמננו לא נבחנו התלמידים על כל שיעור ושיעור, אלא נדרשו לעמוד בבחינה אחת גדולה בסוף שנות הלימודים. היו חוגים שבהם הבחינה לא הייתה קשה כל כך; בערבית היה החומר רב כל כך שעד שהגעת לסופו, כבר שכחת את תחילתו. בכל זאת ניסינו לשכנע את חברינו לספסל הלימודים לסיים את התואר הראשון על סמך שיעורי המוסמך שלמדו. היוצא מן הכלל היחידי היה יהודה. הוא למעשה כבר גמר את עבודת המ"א שלו – עבודה שעסקה באוצר המילים המיוחד של רס"ג – בהדרכת פרופ' בנעט. אך מאחר שפרופ' בנעט כבר פרש, כדי לגשת לבחינת הגמר בלימודי המוסמך הוא נזקק למדריך שיאשר באופן רשמי את עבודת הגמר שלו. קיבלתי עליו להופיע כמדריכו, והוא ניגש לבחינה וגמר בשעה טובה ומוצלחת את לימודי התואר השני.

התמונה האחרונה שאני רוצה לתאר היא כאן, באקדמיה ללשון העברית. כאן נפגשנו לעתים קרובות. היינו היחידים שעסקנו בערבית יהודית, ולעתים היו תגובותינו לסוגיות שנידונו דומות. למשל שנינו היינו בדעת מיעוט בשאלת התעתיק מערבית לעברית. כנהוג בערבית היהודית, סברנו שאת האות ح ראוי לתעתק לכ"ף רפה ושאת האות غ – לגימ"ל רפה. כידוע הוחלט אחרת, אך שנינו דבקנו בעמדתנו. יהודה השתייך לקבוצה מפוארת של אנשי תימן שעסקו בערבית היהודית; הכולטים שבהם היו הרב יוסף קאפה ויהודה עצמו. הם עסקו לא רק בתקופה מפוארת של עמנו, אלא גם בתקופה מפוארת של העדה התימנית, ואני מקווה מאוד שיימצאו ממשכים לדרכו של יהודה. יהי זכרו ברוך.

מ' בר-אשר: תודה רבה לאד' חזן ולאד' בלאו. נצא להפסקה של כמה דקות.

ב. ברכות

מ' בר-אשר: בפתח חלקה השני של הישיבה אני מבקש לקדם בכרכה את החברים החדשים: האד' ברויאר, שנעשה חבר מלא, האד' מישור, שנבחר לחבר מלא, ושני החברים-היועצים החדשים, האד' דוד רוזנטל ויואל אליצור. בישיבת הבחירות שהייתה הקיץ נבחר האד' ממזן לסגן הנשיא תחת חברנו האד' טל. מאותה ישיבה נאלצתי לצאת בחפזה, ולא היה סיפק בידי לברך בכרכה מיוחדת את האד' ממזן על בחירתו ולהודות בכל לבי לאד' טל על השנים ששימש סגן הנשיא והיה יד ימיני. זאת גם הזדמנות לברכו על שהתעטר בפרס ישראל. המנכ"לית הגב' בן-יהודה העלתה רעיון להעניק שי צנוע לחברים שיסיימו למלא תפקיד בכיר באקדמיה. הגב' בן-יהודה תתכבד בהענקת השי.

ט' בן-יהודה: אני רוצה להודות לאד' טל תודה אישית ממני. נעם לי מאוד שיתוף הפעולה עמו בתפקידי כמנכ"לית האקדמיה.

ג. בחירות למנהלה והודעה

מ' בר-אשר: לפי התקנון, יש לחדש את בחירתה של המנהלה לשנתיים הבאות. מלבד הנשיא וסגנו, הסכימו האד' דותן והגב' כ"ץ להמשיך בתפקידם. עם זאת האד' אור נפל למשכב, ואני מאחל לו רפואה שלמה. אני מציע תחתיו את חיים כהן.

הצבעה

בעד – רוב גדול

נגד – 0

חיים כהן נבחר לחבר המנהלה.

מ' בר-אשר: במלאות תשעים שנה לחברנו האד' בלאו הוא החליט שלא לשעות עוד להפצרותי ולחרול מהיות יושב ראש ועדת הרקדוק. אני מודה לו מאוד על תרומתו רבת השנים והמעש לוועדה ומודיע בזאת כי גם את מקומו ימלא האד' חיים כהן.

ד. דיווח על ישיבת הממשלה בי"ז בטבת תש"ע (3.1.2010)

מ' בר-אשר: לפני שמונה ימים השתתפנו – לראשונה בתולדותינו – בישיבת ממשלה שעיקרה יוחד ללשון העברית. לכבוד המאורע הוצאנו את החוברת "האקדמיה ללשון העברית בשנת תש"ע – מאה ועשרים שנים לייסוד ועד הלשון העברית", והיא חולקה לכל שרי הממשלה. גם מצגת הוצגה שם, ומיד תשמעו גם עליה וגם על מהלך הישיבה וההחלטות שהתקבלו. למעלה משעתיים היינו בישיבה, ובסופה קיבלה הממשלה כמה החלטות חשובות; רובן תואמו עמנו והיינו שותפים בניסוחן.

ט' בן-יהודה: כאמור הוצאנו במהירות שיא חוברת על האקדמיה. ערכה אותה רונית גדיש והפיקה אותה ליוזה מוהר – בעזרת עובדים אחרים שעשו כל מאמץ שהיא תהיה מוכנה בזמן. רונית גדיש ואיילת בצלאל הכינו מצגת. עוד שני דברים התבקשו להביא לישיבה: המכתבה של אליעזר בן-יהודה וכמה כרטיסיות שלו שהיו הבסיס להכנת מילון. דורון רובינשטיין הכין מהן אלבום קטן.

הדיון עצמו נחלק לשניים: החלק המתוכנן יותר והחלק המתוכנן פחות. האד' בר-אשר ישב בשולחן הממשלה ודיבר על אליעזר בן-יהודה – איש המחקר ומחבר המילון, לא רק בודה המילים ממוחו הקודח – ועל האקדמיה ומפעל המילון ההיסטורי. הייתה השתתפות ערה גם של ראש הממשלה בנימין נתניהו וגם של חלק מהשרים. לעתים גלשו העניינים לדברים זניחים, כמו כתיב המילה ייסוד בשתי יו"דים בכותרת החוברת שחילקנו.

הצלחנו להעמיד את העברית ואת האקדמיה בקדמת הבמה. אך יותר מכך: גם אצל

שר החינוך וגם אצל ראש הממשלה נוצרה הבנה שחייבים לטפל בעברית כמוכנה הרחב ושם יצליחו בכך, ישופרו גם תחומים אחרים שנבדקים במבחנים בין-לאומיים. כיוון שזה היה אירוע חגיגי, לא העלה האד' בראש את הבעיות הכספיות שלנו. שרת התרבות לימור לבנת היא שעשתה בשבילנו את השירות הנפלא הזה. היא העלתה את שתי הבעיות הגדולות שלנו: בעיית התקציב – או בסיס התקציב – הנמוך שלנו ובעיית הארנונה. שר האוצר חש שהיה כאן מחטף כלשהו, אבל אני אופטימית שבעקבות הדברים ימצא לבעיות האלה פתרון.

בסוף ישיבת הממשלה יצאו שמונה סעיפי החלטות. קיבלנו את ההחלטות מראש וסייענו בניסוחן. לא כל מה שרצינו נכנס ולא כל מה שלא רצינו הושמט, אבל בסך הכול מדובר בהחלטות טובות וחשובות; אביא את עיקרן:

ההחלטה הראשונה מטילה על ועדת השרים לענייני סמלים וטקסים לבחון את הכרזת כ"א בטבת, יום הולדתו של בן-יהודה, היום הלאומי ללשון העברית, לרבות גיבוש מתכונת לפעילויות שונות שתקיים הממשלה ביום זה. ביום רביעי השבוע תתקיים בוועדת החינוך של הכנסת ישיבה ראשונה בעניין, ואנו מוזמנים אליה.

ההחלטה השנייה, ולדעתי החשובה שבהן, היא להקים צוות בראשות מזכיר הממשלה ובהשתתפות נשיא האקדמיה, מנכ"ל משרדים שונים ויושבי ראש של גופים שונים, ובהם רשות השידור, הרשות השנייה והמועצה לשידורי כבלים ולוויין. הצוות יגבש המלצות על דרכים לחיזוק מעמדה של העברית, לשימור הישגיה ולהנחלתה ויגישן לממשלה בתוך שנה מיום הקמתו.

על פי ההחלטה השלישית יתקיים בשנת 2010 במעמד ראש הממשלה ושרת התרבות והספורט כינוס שיוקדש לדיון ציבורי בהיבטים העכשוויים של העברית כלשון המדינה וכלשון התרבות ובמעמדה. הכסף לכינוס יבוא ממשרד ראש הממשלה וממשרד התרבות והספורט. הכינוס הזה יערך במאי במוזאון ארץ-ישראל בתל-אביב, הוא הכינוס הפתוח ללשון העברית ולספרותה, ואני מקווה שנוסיף לקיימו ברוב הדר מדי שנה או שנתיים. אני גם מקווה שכפי שיש כנס קיסרייה לענייני כלכלה וכנס ירושלים בענייני חברה, כך יהפוך הכינוס הזה לכינוס מרכזי ומשפיע בתחום התרבות.

הסעיף הרביעי מבשר על כינונו של פרס ראש הממשלה על שם אליעזר בן-יהודה, פרס חדש שנועד לעודד ולקדם את שימורה, התפתחותה, שגשוגה, חיזוקה וטיפוחה של הלשון העברית כלשון הדיבור וכלשון התרבות במדינת ישראל. הפרס – על סך 70,000 ש"ח – יוענק מדי שנה על תרומה מיוחדת לחיזוק מעמדה של הלשון העברית. בסעיפים חמש ושש אנו מתבשרים על הנפקה חד-פעמית של מדליה ממלכתית שתוענק לאישים שהרימו תרומה חשובה להנחלת הלשון העברית ולמחקרה ועל הנפקת בול לציון ייחוד הלשון העברית ומעמדה.

אליעזר בן-יהודה הוא הדמות הידועה ביותר הקשורה לתחיית הדיבור העברי, אבל כידוע היו גם אישים רבי-השפעה אחרים, ובסעיפים שבע ושמונה ועדת השמות הממשלתית וראשי הרשויות המקומיות מונחים להנציה בשמות היישובים וברחובותיהם אישים שהרימו תרומה מהותית ללשון העברית, למחקרה, לתחייתה ולהתפתחותה. כן ביקשנו שיתוקנו תקנות המעודדות את השימוש בעברית בשלטי החוצות, אבל בקשה זו לא נענתה.

בסך הכול – גם ברמה האישית – זאת הייתה חוויה יוצאת דופן והזדמנות חד-פעמית להעלות לסדר היום את הנושאים שבנפשנו.

מ' בר-אשר: כפי שמסרה לכם הגב' בן-יהודה, הקפדנו לא להעלות בישיבה את ענייני החומר. שרת התרבות היא שעשתה זאת, ועלינו להודות לה על כך. ובכלל מאז שדרשתי כי נפסיק לחסות תחת כנפי משרד התרבות, נעשינו – השרה ואני – ידידים, והיא הייתה ללוחמת קנאית למען האקדמיה. ואכן היא הודיעה שתקציב האקדמיה יעמוד בשנה הבאה על תשעה מיליוני שקלים, ושר האוצר וראש הממשלה הסכימו שסכום זה יהיה בסיס התקציב.

אני מבקש כעת שהמליאה תאשר את הנוסח המוצע של שלוש ברכות ותודות, פועל יוצא של הישיבה המוצלחת ושל תוצאותיה המצוינות:

א. האקדמיה ללשון העברית מברכת את ממשלת ישראל על קיום דיון מיוחד בישיבת הממשלה ביום י"ז בטבת תש"ע (3.1.2010) בפעילותה של האקדמיה ובמעמד העברית ועל ההחלטות שקיבלה בסוף הדיון הזה.

ב. האקדמיה ללשון העברית מברכת ברכה מיוחדת את שרת התרבות והספורט, חברת הכנסת לימור לבנת, על כל אשר עשתה ועל אשר היא עושה למען האקדמיה. עמדתה הזאת באה לידי ביטוי בתמיכתה הנמרצת בצרכיה החומריים של האקדמיה.

ג. האקדמיה ללשון העברית מביעה את תודתה העמוקה למזכיר הממשלה מר צבי האוזר ולעוזרו מר איתן צפריר על תמיכתם הפעילה והמבורכת באקדמיה ללשון העברית בהפעלת תכניתיה ובצרכיה החומריים.

הצבעה

בעד אישור הברכות – רוב גדול

ר' גדיש: התבקשנו להכין מצגת באורך שנים-עשר שקפים לכל היותר. ניסינו לחבר אותם כך שהמסרים יהיו קצרים וברורים. הנה היא לפניכם. [הערת העורך: ר' גדיש הראתה לחברי האקדמיה את המצגת].

מ' בר-אשר: אסיים את הסקירה בבקשתו של ראש הממשלה כי תועבר לשרי הממשלה השתלמות בלשון בת עשר פגישות. ראש הממשלה הבטיח שיבוא לפחות לפגישה הראשונה.

ה. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

1. יְמִמְיָה (חנות הפתוחה יומם ולילה)
2. הַשְּׁטָנָה/דְּמוֹן (דמוניזציה)

3. כְּלִילָה (פנורמה), כְּלִילִי (פנורמי)
4. צְבָאָנוּת (מיליטריזם), צְבָאָנִי (מיליטריסטי)
5. תְּרָחִיב (אקסקורסוס)

רקע

1. יְמִמָּה (חנות הפתוחה יומם ולילה)
הוועדה מציעה את המילה יְמִמָּה (על דרך צרכנייה, פיצוצייה) לציון חנויות הפתוחות יומם ולילה. בשפות אחרות אין מונח מיוחד לעניין, אך הוועדה הגיעה למסקנה שיש בכך צורך.

היו שהתנגדו להצעה משום שהמילה יְמִמָּה דומה למילה יום, ולכן היא מתאימה לחנויות שפתוחות ביום ולא בלילה. המילה יְמִמָּה עצמה מציינת ביסודה את שעות האור, ורק בעברית החדשה היא קיבלה את המשמעות של היום והלילה. הצעות נוספות שעלו בוועדה: חֲנוּת יְמִמִּית, יְמִמִּית, חֲנוּת יוֹמָם וְלַיְלָה, יְמִמּוֹן, כ"דייה (פתוחה כ"ד שעות ביממה), לִילְיוּמָה, חֲנוּת לְלֵא הַפְּסָקָה, מילה הגזורה מן השורש תמ"ד.

2. הַשְּׁטָנָה/דְמוֹן – דמוניזציה
במיתולוגיה היוונית דְמוֹן הוא יצור בעל כוחות הרסניים שאינו אדם ואינו אֵל. דמוניזציה היא הפיכה לדמוֹן או ייחוס תכונות של דמוֹן למשהו. מכיוון שמדובר במילה בין-לאומית בעלת ערך תרבותי, המליאה מתבקשת להחליט אם אמנם כדאי לקבוע לה חלופה עברית, ואם כן – מהי החלופה המועדפת.
המילה הַשְּׁטָנָה גזורה מן שֶׁטֶן. השטן אינו זהה לדמוֹן, אך הוא הדמות השלילית ובעלת כוחות הרשע בספרות העברית לדורותיה. הפועל הַשְּׁטִין מוכר לנו מן התפילה: 'סתום פיות משטינינו ומקטרגינו'. משמעו: קְטָרְגָה, היה לשטן, לימד חובה (אבן-שושן). הוועדה התלבטה אם ראוי להוסיף משמעות לפועל הקיים. היו שסברו ששינוי המשמעות של הפועל עלול לפגוע בהבנת המקורות. אחרים טענו שמי שעושה דמוניזציה גם מקטרג, ולכן שינוי המשמעות אינו גדול. אם תיבחר המילה הַשְּׁטָנָה, תתבקש המליאה להכריע אם לכתבה בשי"ן שמאלית או בסמ"ך.

ההצעה דְמוֹן משמרת את הערך התרבותי של המילה דְמוֹן, אך מעניקה למילה תבנית עברית. יש חשש שהיא תתפרש מלשון דְמוֹן, אם כי מדובר בהקשרים אחרים לגמרי. הצעות נוספות: שְׁטוֹן; אֲשַׁמְדָּאוֹת, אֲשַׁמְדָּה (מן אֲשַׁמְדָּא); הַשְּׁדָה, שְׁיִיד (מן שֶׁד, על פי אבן-שושן וכעני: שְׁיִיד – עשה מעשה שדים, גרם לבהלה).

3. כְּלִילָה (פנורמה), כְּלִילִי (פנורמי)
מקור המילה פנורמה ביוונית: pan (=הכול) + horama (=מראה). במילונים המילה מוגדרת: (א) מראה נוף מקיף הכולל שטח רחב ידיים; (ב) סקירה מקיפה של נושא. שם התואר מופיע בעיקר בצירוף צילום פנורמי – צילום מוארך הנוצר מתנועה סיבובית של העדשה ובנוי בדרך כלל מסדרת תמונות. בקולנוע: צילום שבו הנוף פרוס לפני המתבונן או צילום מתמשך שהמצלמה סוקרת בו את הנוף מצד לצד. עוד יש: צילום

שיניים פנורמי - צילום מוארך של כל חלל הפה; מראָה פנורמית - מראה קמורה משמשתף בה שדה ראייה רחב.

הוועדה מציעה את המילים פְּלִיָּה (פנורמה), פְּלִיָּי (פנורמי). במילים אלו רמז לשלמות, ויש בהן יוקרה כבמילה הלועזית. המילה פְּלִיָּי משמשת בתחום האנטומיה לציון דבר שמקיף או מְכַתֵּר חלק בגוף, ולדעת הוועדה משמעות זו קרובה מאוד למשמעות המילה 'פנורמי'.

הצעות נוספות: הֶקְפִי או מְקִיף (כגון 'מראָה היקפי'); רְחַב הֶקֶף (כגון 'מראָה רחב היקף', 'צילום רחב היקף'); מְרַחֵב או מְרַחֵבֶה (המילה משמשת מעט בספרות העברית במשמע של מקום רחב ידיים; פנורמה היא שיקוף של מראה כזה), מְרַחֵבֶתִי (פנורמי).

4. צְבָאָנוֹת (מיליטריזם), צְבָאָנִי (מיליטריסטי)

מיליטריזם: גישה שלפיה מדינה צריכה להיות בעלת עצמה צבאית ולהיות מוכנה להשתמש בכוח כדי להגן על אינטרסים. גם: מצב פוליטי המאופיין בעליונות הצבא ובשליטתו בממשלה (על פי מילון אוקספורד). מקור המילה בצרפתית בהוספת סיומת למילה הלטינית *militaris* שפירושה צבאי, ששייך או קשור לחייל ולצבא (*milit*, miles - חייל).

במילונים העבריים באים שני מונחים תמורת מיליטריזם: צְבָאָנוֹת וצְבָאָיוֹת. הוועדה מציעה לאמץ את ההבחנה שבמילון אבן-שושן ולקבוע את המונחים צְבָאָנוֹת (מיליטריזם) וצְבָאָנִי (מיליטריסטי). על פי זה המילה צְבָאָיוֹת תשמש לציון רוח הצבא ואורח החיים הצבאי.

5. תְּרַחֵיב (אקסקורסוס)

מדובר בפרק חריג במאמר אקדמי או בספר ובו דיון רחב בנושא צדדי. לעתים הוא בא בצורת נספח. המונח משמש גם בהרצאות שבעל פה לציון 'פרק אגב' שנחוץ לעסוק בו לצורך המשך ההרצאה. מקור המילה *excursus* בלטינית ('ריצה החוצה מן'). המונח היווני המקביל הוא *parecbasis* ('ללכת הצדה מן', 'לסטות מן'). מקורם של שני המונחים בתחום הרטוריקה.

הצעת הוועדה: תְּרַחֵיב (פרק שמרחיב את היריעה בעניין מסוים, אך אינו סוטה מן הנושא). המילה תצטרף לקבוצת מילים במשקל תִּפְעֵיל המציינות דברים כתובים, כגון תמליל ותקציר.

הצעות נוספות: תִּסְטִית (סטייה מן הסדר, אך לא מן העניין); מְאָמֵר מְסַגֵּר; אֶרְחַב, רְחַיב.

מ' בר־אשר: הוועדה למילים בשימוש כללי מניחה לפנינו חמש הצעות. יציגן יושב-ראש הוועדה האד' ברויאר.

י' ברויאר: ההצעה הראשונה היא יממיה - חנות הפתוחה יומם ולילה, על דרך צרכנייה ופיצוצייה. המילה נגזרת מיממה, כמובנה בעברית החדשה - 24 שעות. כידוע התהפכו משמעויותיהן של יום ויממה במהלך השנים: המילה יממא (בארמית) ציינה במקורה את שעות האור ואילו יום - גם את שעות האור וגם 24 שעות.

בהצעה השנייה רבה ההתלבטות: ראשית, האם בכלל לחפש לדמוניזציה חלופה עברית? שהרי זאת מילה בין-לאומית ולדמון אין מקבילה בעברית. המצדדים בחלופה עברית הלכו בשתי דרכים שונות: גזירה משטן, הגם ששטן איננו מקבילו של דמון ואף שבמקורות לפועל השטין משמעות אחרת – 'קטרג'; או גזירה מהמילה דמון עצמה – דימון.

בהצעה השלישית ניסינו לשמור על ההוד של המילה פנורמה על ידי שימת דגש במציאת חלופה לרכיב היווני פאן. כך הגענו להצעות פְּלִיָּה לשם העצם וכלילי לשם התואר. שם התואר פְּלִיָּי כבר משמש במונחי האנטומיה של האקדמיה למן 1957 במובן 'היקפי' כחלופה ל-coronary, למשל עורק כלילי, כך שאפשר לראות בהצעה הזאת של הוועדה הרחבת משמעות של מונח מקצועי.

בהצעה הרביעית אנו ממליצים לאמץ את המצוי במילון אבן-שושן ולקבל את ההכנה בין צְבָאָנוֹת לצבאיות. ובהצעה האחרונה אנחנו מציעים תרחיב לאקסקורסוס, על דרך תקציר, תמליל ותזכיר.

א' אבנר: אני מתנגד לקביעת מילה מיוחדת לחנות הפתוחה גם בלילה. אין בחנות כזאת שום ייחוד, אין במילה נפרדת שום צורך, ולא בכדי לא תמצא לה מילה מיוחדת גם בשפות אחרות. פתיחת חנות בלילה באה לענות על צורכי ציבור מסוים, וכמוה כפתיחת תחנת דלק בלילה. מי שרוצה לציין שהחנות פתוחה גם בלילה, יכול לומר זאת כך, מבלי להיזקק למילה אחרת.

גם למושג דמוניזציה לא הייתי מחדש מונח עברי. מקורו במיתולוגיה היוונית, ומוטב שישאר בלועזיתו. יש דבר מה מטעה בהצעה צבאנות: מיליטריזם הוא תפיסה שלפיה הפתרון לכל דבר הוא שימוש בכוח, לאו דווקא בצבא. ואשר להצעות כלילה ותרחיב, הן יפות בעיניי, אבל אני חושש שסיכוייהן להיקלט קלושים.

ק' כ"ץ: רק רציתי להוסיף שעל דרך הפיצוצייה ראיתי ברחוב אלנבי בתל-אביב פגיוזייה.

ד' טלשיר: ההצעה יממיה טובה בעיניי, גם אם אין לה מקבילות בלשונות אחרות. העולם משתנה, ואני רואה את ההיגיון במילה מיוחדת לחנויות הפתוחות גם בלילה. לעומת זאת אינני חושב שצריך לערב בין דמונים לשטן, מה גם שהשטנה דומה מדיי להשתנה, וראוי לה שתיכתב בסמ"ך. פנורמה הוא מעין נוף כללי, אבל אינני חושב שבחלופה העברית צריך להתרכז רק באחד מרכיבי המילה, כלומר ברכיב פאן. פְּלִיָּי – כלילא בארמית – הוא נזר, ולטעמי כלילה אינה שקופה דייה.

א' טל: אני חושב שצריך להשתחרר מאימת המיתולוגיה היוונית. המילה דמוניזציה משמשת בציבור, ועלינו להחליט אם צריך לקבוע לה חלופה עברית בלי קשר לדמונים מן המיתולוגיה היוונית.

ר' אלמגור-רמון: הבקשה למילה לחנות הפתוחה 24 שעות ביממה עולה מפעם לפעם כשמדובר בחנויות האלה בתקשורת. בתל-אביב כבר קוראים להן אַמְפָּמִים, ביחיד

אמפם, על פי AM/PM, ואם אינכם רוצים שתצא התורה הזאת מתל-אביב ותהיה בפי כול, כדאי שתוצע חלופה אחרת.

ס' אסלנוב: יש לשונות, כמו ספרדית ופורטוגלית, שבהן יימצאו מילה או צירוף מילים לחנות הפתוחה 24 שעות ביממה, ואינני רואה מדוע שלא תהיה לכך מילה גם בעברית.

א' דותן: ההצעה יממייה יפה, אבל לא השתכנעתי בנחיצותה. אם נקבע מונח לכל דבר, נתבקש מחר לקבוע מילה לחנות הפתוחה גם בשבת, ואין לדבר סוף. גם בשאלת החלופה לדמוניזציה אני מצטרף לסוברים שלא כדאי לחדש לה מילה עברית. ואשר לשם התואר כליילי, ייתכן שדי בשמות התואר הקיימים – מקיף או היקפי – ושאינ צורך בחידוש מילה.

ר' גדיש: ומה על פנורמה עצמה?

א' דותן: אם פנורמי הוא היקפי, פנורמה תהיה היקף סתם. אעיר עוד כי הקרבה בין צבאנות לצבאיות עשויה דווקא לבלבל.

מ' בר-אשר: לא יותר מן הקרבה בין לאומיות ללאומנות.

ח' כהן: כבר במילון הגרמני-עברי של לזר וטורטשינר משנת 1927 ישנה המילה צבאנות. ייתכן שטורסיני עצמו חידשה. מכל מקום היא מופיעה בו בניקוד צבאנות, ואני מציע שאם נקבל את המילה, נקבל אותה בצורתה זו, כלומר במשקל עברי רגיל. אשר להשטנה, אני מסכים שאם היא תתקבל על דעתנו, כדאי לקבוע את כתיבה בסמ"ך.

ע' אורנן: האם גם חנות מכוניות שתהיה פתוחה כלילה תיקרא יממייה או שנצטרך לחפש לה מילה נפרדת? אני מצטרף לדעה שאין צורך במילה הזאת. לעומת זאת אני חושב שההצעה דימון מתאימה מאוד: השורש דמ"ן ניתן במשקל עברי. בשונה מהמילה דמון המילה העברית דמן איננה משמשת כמעט, ואינני חושש שיקשרו את דימון לזבל דווקא. לכן אינני רואה צורך בהרחבת המשמעות של הפועל השטין. ולבסוף – אני בעד הצורה צבאנות, השומרת על הקשר עם המילה צבא, ולא רק נגזרת מן השורש צב"א.

א' הורביץ: אני תומך בדעה שלדמוניזציה, כמו לארכאיזציה, לא צריך לחפש חלופה עברית.

ש' אליצור: גם השטנה וגם כלילה הם שמות פעולה של פעלים שכבר קיימים בעברית, אך לפי הצעת הוועדה ניתנת להם משמעות שונה. ואני חושבת שלא כדאי לעשות כן.

א' חזן: אני מצטרף למתנגדים להרחבת המשמעות של השטנה. השטנה היא קטרוג ולא דמוניזציה.

ש' נאה: בעקבות ההסתייגויות מן ההצעה יממייה אני מציע שתיקבע חלופה אחרת שעלתה בוועדה: יממית, הנראית כשם תואר ויכולה לתפקד גם כשם עצם. אם חנות יממית – ובקיצור יממית – היא חנות הפתוחה 24 שעות ביממה, יוכלו בעתיד לקום גם מספרה יממית, מוסך יממי וכן הלאה.

י' אליצור: פנורמה קשורה בעברית לנוף. עובדה היא שרחוב פנורמה בחיפה נקרא היום יפה נוף. כדאי אולי לחשוב על מילה כגון נופית.

מ' בר-אשר: זאת הצעה חדשה ועליה להידון ראשית בוועדה.

ר' גדיש: כיצד תשמש המילה נופית בהקשר של צילום שיניים?

י' עופר: כמעט שלא נשמעו תגובות להצעה תרחיב, ומן הסתם היא מקובלת על היושבים כאן. גם אני תומך בה.

מ' בר-אשר: אם אין דוברים נוספים, נעבור להצבעה. נלך הפעם מהסוף להתחלה.

הצבעה

בעד תרחיב – 21

נגד – 3

הוחלט: תרחיב (אקסקורסוס).

בעד צבאנות, צבאני – 23

נגד – 5

הוחלט: צבאנות (מיליטריזם), צבאני (מיליטריסטי).

מ' בר-אשר: המילים צבאנות, צבאני התקבלו. על ניקודן – צבאנות, צבאני או צבאנות, צבאני – תחליט ועדת הדקדוק.

הערת העורך: בישיבת ועדת הדקדוק מיום י"ט באייר תש"ע (3 במאי 2010) התקבל הניקוד צבאן, צבאנות. ההחלטה אושרה בישיבת המליאה שיד (להלן, עמ' XXX).

הצבעה

בעד פלילה, פלילי – 3

נגד – 22

נמנעים – 6

מ' בר-אשר: ההצעה פְּלִילָה (פנורמה), פְּלִילִי (פנורמי) נדחתה. המוקש ככל הנראה לא היה בשם התואר אלא בחלופה שהוצעה לשם העצם פנורמה.

י' אליצור: פנורמה שרואים מראש ההר ושם התואר פנורמי, כמו בצילום שיניים פנורמי, הם שני מושגים שונים שבמקרה משמשת להם מילה לועזית אחת. אני מציע להפריד בין שם העצם לשם התואר ולהצביע רק על החלופה העברית לשם התואר.

א' דותן: מה בדבר ההצעה שפנורמי יהיה היקפי?

מ' בר-אשר: הסוגיה תחזור לוועדה למילים בשימוש כללי, והיא תדון בכל ההצעות.

נצביע כעת על דמוניזציה. שלוש אפשרויות לפנינו: לא לחדש מקבילה עברית, לקבל את דימון או לקבל את הסטנה – הכתיב בסמ"ך ככל הנראה עדיף.

הצבעה

נגד חידוש מילה עברית לדמוניזציה	20
בעד ההצעה דימון	3
בעד הסטנה	0

הוחלט שלא לחדש מילה עברית לדמוניזציה.

מ' בר-אשר: הצעת הוועדה האחרונה היא יממייה לחנות הפתוחה יומם ולילה. נצביע עליה ועל הצעה אחרת שעלתה על הפרק – (חנות) יממית. יתרונה של ההצעה השנייה שהיא נראית יותר כשם תואר ויכולה לבוא ביתר קלות עם שמות עצם אחרים. נשמעו גם דעות שקראו להסיר את הסוגיה מסדר היום. לכן אני מציע שנצביע פעמיים: בפעם הראשונה יהיה אפשר להצביע על יותר מאפשרות אחת, ובפעם השנייה נצביע על שתי האפשרויות שתקבלנה יותר קולות.

הצבעה

בעד הצעת הוועדה יממיה	4
בעד יממית, חנות יממית	19
נגד חידוש מילה	7

י' ברויאר: אינני בטוח שאת ההצעה יממית היינו מביאים למליאה משום שסיכוייה להתקבל נראו לנו קלושים.

נגד חידוש מילה	11
בעד יממית, חנות יממית	20
הוחלט: יממית, חנות יממית	

ו. דקדוק: שם המספר – השלמה

הודעת ועדת הדקדוק

השלמה להחלטות על השימוש בשם המספר שהתקבלו בישיבה שט [לעיל, עמ' 236]. תצורת 'מאות' במניין לא־מדויק: מֵאוֹת אנשים / מֵאוֹת אנשים; בוועדת הדקדוק נחלקו הדעות בשאלת מעמדה של המילה 'מאות' במבנה המונה באומד מאות של פריטים – האם המילה 'מאות' צריכה לבוא בצורת נפרד (מֵאוֹת) או בצורת נסמך (מֵאוֹת):

- הצורה מֵאוֹת אינה מתועדת במקרא; מצד אחר אין תיעוד למניין לא־מדויק של מאות פריטים.
- למניין מדויק משמשת מֵאוֹת בצירי, כגון 'שלוש מֵאוֹת השופרות' (וכך גם הוחלט בישיבה שט).
- למניין לא־מדויק של 'עשרות' ו'אלפים' משמשות צורות נסמך: אלפי־, עֶשְׂרוֹת־.
- יש במקרא מֵאֵת שנה' (במניין מדויק), צורה המעידה על ביטול הצירי בנטייה.
- בכלל ח מכללי הצירי נקבעה נטיית השם מֵאָה: מֵאֵת־ מֵאֵתִי מֵאוֹת־ מֵאוֹת־.
- השאלה אפוא היא: האם במניין לא־מדויק תשמש צורת הנפרד לבדה (כשם שנקבע במניין המדויק) או תיקבע צורת הנסמך המחודשת מֵאוֹת־ (על דרך 'אלפי אנשים', 'עֶשְׂרוֹת אנשים')?

מ' בר־אשר: הסעיף האחרון לדיון – ניקודה של המילה מאות בהביעה מספר לא מדויק – הוא השלמה לכללי שם המספר שהתקבלו בישיבה שט. השלמה אחרת על שמות מספר המורכבים ממספר שלם ומשבר עשרוני לא תידון היום. יציג את השאלה יושב ראש ועדת הדקדוק האד' כהן.

ח' כהן: כאמור השאלה היא ניקוד המילה מאות – בצירי או בשווא – בכואה לפני שם עצם להבעת מספר לא מדויק. למשל: 'מאות אנשים התכנסו'. הצורה מֵאוֹת־ אינה מצויה במקרא, אך יש צורת היחיד מֵאֵת, והחלטה נושנה של האקדמיה מכירה בצורה מֵאוֹת־. כשהמניין מדויק הצורה התקנית היחידה היא זאת שבמקורות, כלומר בצירי, למשל 'ארבע מֵאוֹת שנה', אבל כשהמניין אינו מדויק צורתם של מספרים אחרים היא כידוע בנסמך: 'עֶשְׂרוֹת אנשים', 'אלפי אנשים'.

מ' מישור: בניקוד הכבלי מנוקדת הצורה מאות בצירוף "שלוש מאות אלף בחור" בדברי הימים ב כה, ה בשווא. אמנם המספר מדויק אבל הצורה קיימת.

ע' אורנן: אינני רואה הבדל בין המספר המדויק ללא מדויק. אמנם נהוג לומר אלפי אנשים, אבל אין פסול בצורה אלפים אנשים. הוא הדין במספר מאות. שם העצם שאחריו יכול להיות במעמד של סומך או במעמד של תמורה.

ובכלל מה ההבדל בדיבורנו בין מ"ם בשווא נע ומ"ם בצירי? אני זוכר שאנשי קיבוץ מנרה התנגדו לקביעת ועדת השמות הממשלתית לקרוא לקיבוץ רמים כדי שלא יצטרכו לומר שהם מרמים.

י' אליצור: אני בעד הניקוד בצירי. במקרא יש "שלש מאות השופרות", וגם אני אינני חושב שצריך להיות הבדל בין מספר מדויק ללא מדויק.

ד' טלשיר: אני מסכים עם האד' אורנן שצריך להתיר את שתי הדרכים. פשוט אינני רואה סיבה טובה לפסול אחת מהן.

מ' פלורנטיין: שם המספר והשם הנמנה יכולים לבוא גם בצמידות וגם בסמיכות. הפוסל את אחת הדרכים כאילו אומר שדרך מדרכי המקרא איננה ראויה.

מ' בר-אשר: אם שתי הצורות טובות במאות, האם הן תהיינה טובות גם באלפים?

ר' גדיש: בניסיון להציב מערכת כללים בשם המספר ניסינו להציג את דרך המלך בעברית החדשה. אם מישהו יתעקש להגיד אלפים אנשים שיגיד, אבל דרך המלך היא אלפי אנשים. הבעיה במילה מאות שאין תיעוד לצורה הלא-מדויקת במקורות, וההבדל בין הנסמך לנפרד כמעט מתבטל בדיבור.

י' בלאו: ההבחנה בין מאות למאות היא בעיקרה עניינה של העברית הקלסית. מצד שני ההבחנה בין מספרים מדויקים ללא-מדויקים איננה מעניינה של העברית הקלסית אלא של העברית החדשה.

מ' בר-אשר: אני רואה שהנושא דורש עוד ליבון אך זמננו תם. אבקש מוועדת הדקדוק לשוב ולדון בסוגיה לנוכח הדברים שנשמעו היום, ונמשיך לעסוק בה בישיבה הבאה.